

Varstvo narave in umeščanje daljnovodov v prostor

Vpliv visokonapetostnih daljnovodov na ptice

dr. Urška Koce

ELES, Ljubljana, 21.5.2015

Vrste interakcij med VN daljnovodi in pticami

Trki z vodniki daljnovodov

- - za ptice

Električni udar

- - za ptice
- - za daljnovode

Spremembe v strukturi in funkciji habitata ptic

- - ali + za ptice

1] Trki z vodniki daljnovodov

Smrtnost ptic zaradi trkov z vodniki VN daljnovodov

- ZDA: drugi najpomembnejši antropogeni dejavnik smrtnosti ptic
- Število vseh osebkov ptic v ZDA je ocenjeno na 5,7 milijard.
- Nizozemska: 0,5-1 mio. smrtnih žrtev na 4.200 km VN daljnovodov letno

antropogeni dejavnik smrtnosti	ocena letne smrtnosti ptic	delež letne smrtnosti zaradi antropogenih dejavnikov
stavbe	550 mio	58,2 %
visokonapetostni daljnovodi	130 mio	13,7 %
domače mačke	100 mio	10,6 %
avtomobili	80 mio	8,5 %
pesticidi	67 mio	7,1 %
komunikacijski stolpi	4.5 mio	0,5 %
vetrne elektrarne	28.500	<0,01 %
letala	25.000	<0,01 %
drugi dejavniki (razlitja nafte, ulov pri ribolovu ...)	ni ocene	ni ocene
skupaj	931,5 mio	

Erickson in sod. (2005): Letna smrtnost ptic v ZDA zaradi antropogenih dejavnikov

Trki z vodniki daljnovodov

Poškodbe ptic zaradi trkov z vodniki VN daljnovodov

- Smrtne / nesmrtne poškodbe
- Smrt takoj ali po določenem času (umik ptic)

vrsta poškodb

zlomi kosti

poškodbe perja

poškodbe kože

sekundarne poškodbe na okončinah

šok, pohabljenost

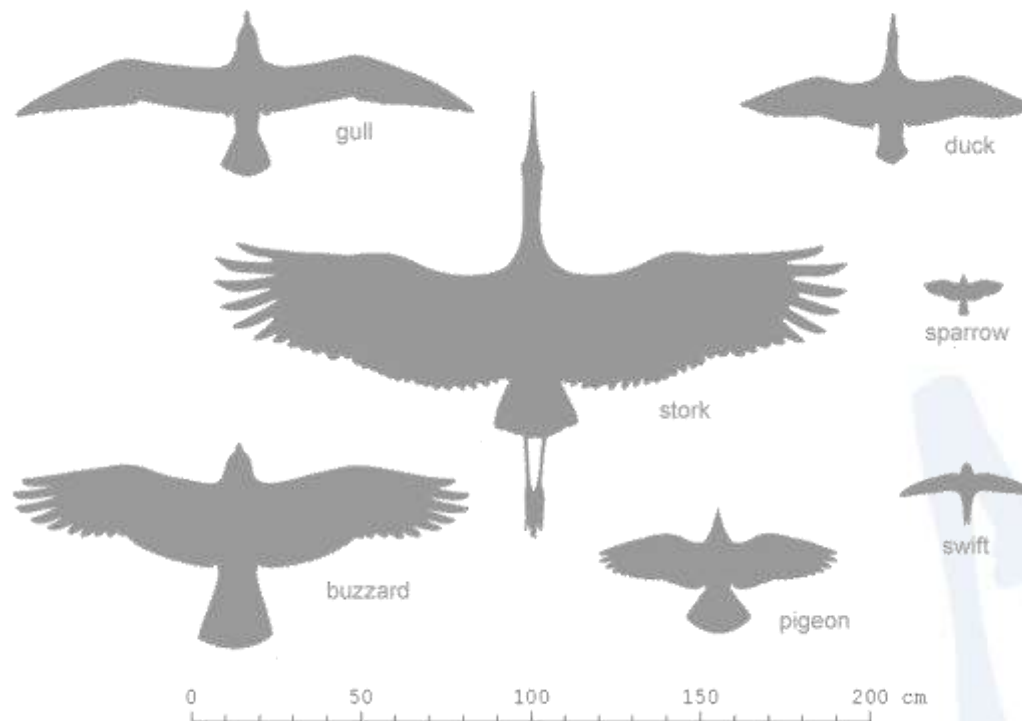
Haas in sod. (2005)

Vpliv lastnosti ptic na verjetnost trkov

Način letenja in manevrske sposobnosti

- Oblika peruti (razmerje med dolžino in širino) (Rayner 1988)
- Telesna masa, dolžina peruti, dolžina telesa, dolžina repa (Janss 2000)

Vpliv lastnosti ptic na verjetnost trkov

Vidne sposobnosti

- Namestitev oči, zgradba mrežnice, procesiranje vidne informacije
- Vidno polje: območje monokularnega in binokularnega gledanja

Vpliv lastnosti ptic na verjetnost trkov

Način življenja

- Obdobje aktivnosti tekom dneva (svetlobne razmere!)
- Značilnosti letnega cikla (selitve, sezonski vzorci rabe habitata!)
- Raba habitata (preletavanje med območji!)

Vpliv lastnosti ptic na verjetnost trkov

Starost in izkušnje

- Reakcije ob srečanju z daljnovodi (Saverno in sod. 1996):
  - postopna sprememba višine leta
  - nenadna sprememba višine leta
  - obotavljanje pred uspešnim preletom
  - obrat brez poskusa preleta
- Mladi osebki daljnovod pogosteje prečijo brez reakcije
- Kodrasti pelikani v Grčiji: 93% žrtev mladostni osebki

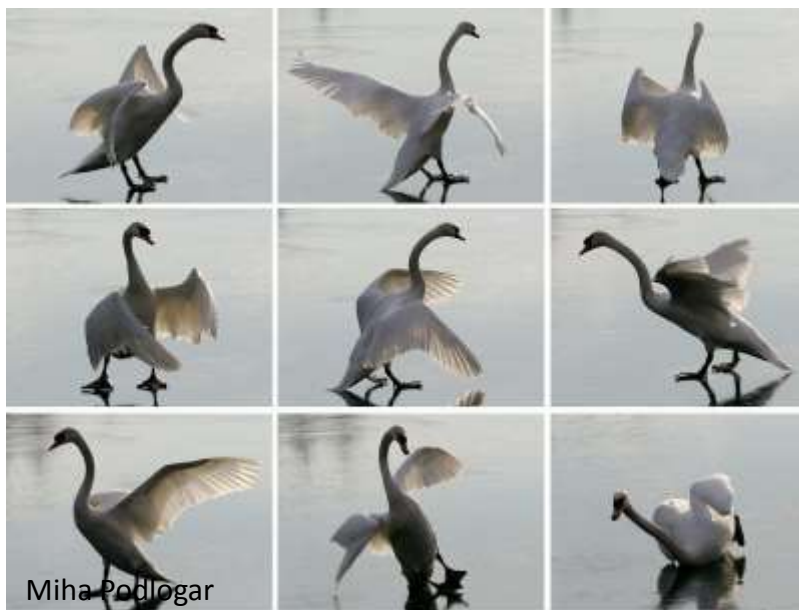
Vpliv lastnosti ptic na verjetnost trkov

Številčnost ptic na območju in frekvenca preletov

- Sezonske razlike!

Zdravstveno stanje ptic

- Vpliv na vedenje in letalne sposobnosti

Vpliv lastnosti daljnovodov

Struktura daljnovoda

- Vodniki:
  - višina in višinski razpon
  - premer (zaščitni vodnik!)
  - število in konfiguracija
- Potek daljnovoda:
  - razmik podpornih stebrov
  - koridorji vs. razpršenost

Vpliv lastnosti daljnovodov

Označenost daljnovoda

- Markerji: krogle, zastavice, odsevniki, spirale ...

Okoljski vplivi

Topografija

- Vodilne linije: obale, gorske verige, rečne doline
- Lokalni kažipot: poseke, potoki, ceste in železnice ...

Okoljski vplivi

Vremenske in svetlobne razmere

- Vreme:
  - vidljivost
  - spodobnost manevriranja
  - višina leta
  - socialne interakcije (formacija jat!)

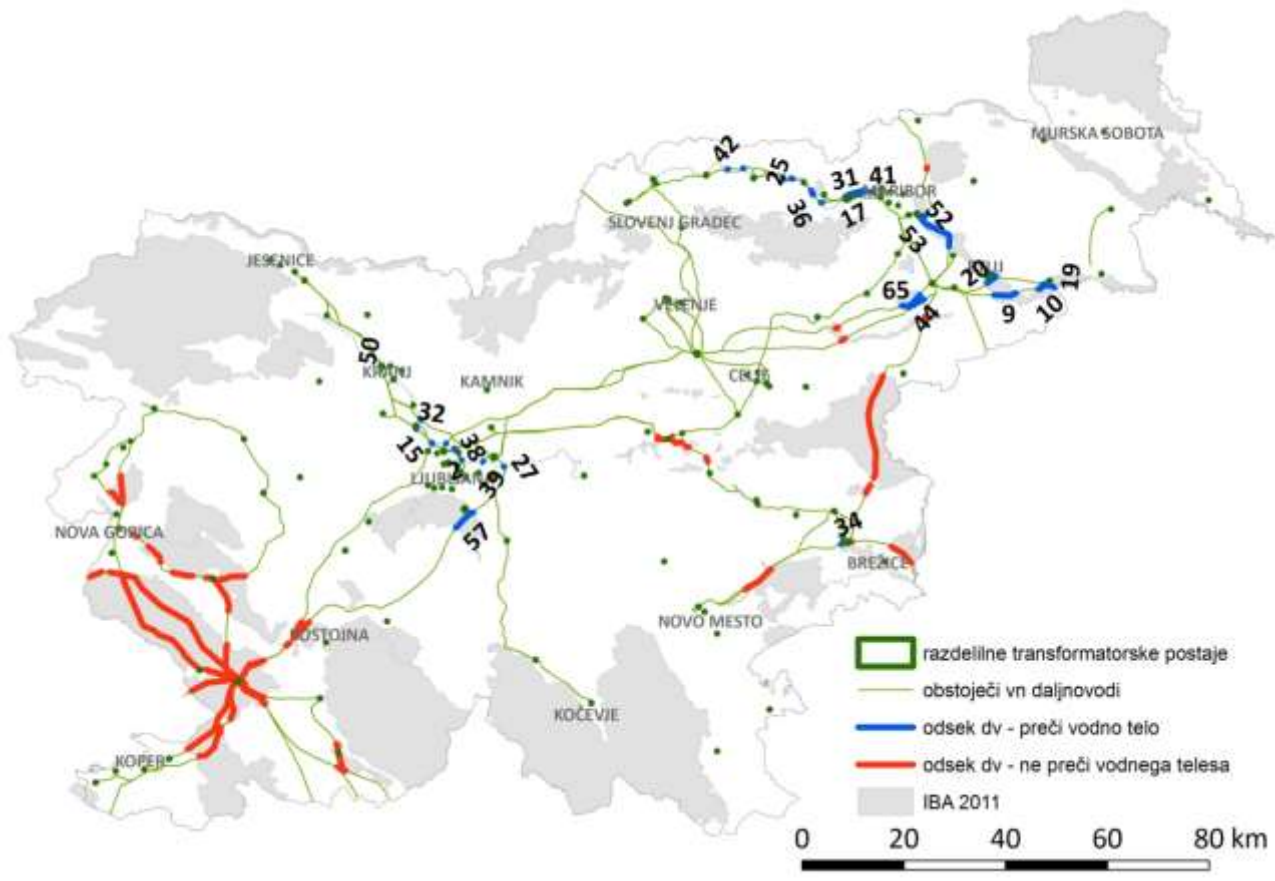
Motnje s strani človeka

- Preplah in panične reakcije (slaba orientacija!)

Ranljiva območja

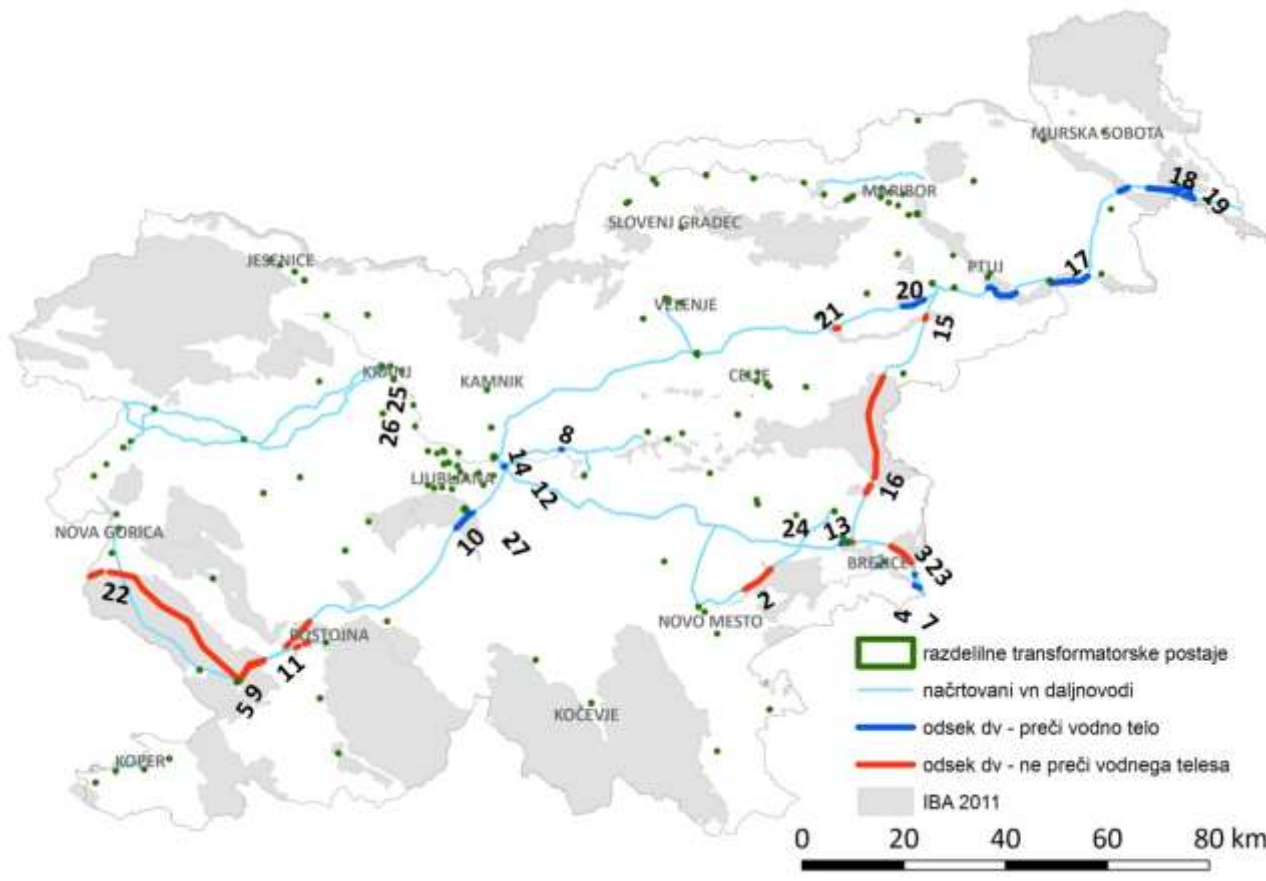
- Selitveni in preletni koridorji
- Območja večjih koncentracij ptic (prehranjevališča, počivališča, gnezdeče kolonije)

Potencialno ranljiva območja v Sloveniji

Potencialno ranljiva območja v Sloveniji

Ranljive skupine ptic

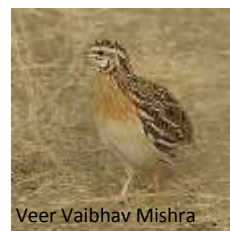
družina	stopnja ranljivosti
žerjavi (Griudae)	III
droplje (Otididae)	III
pelikani (Pelecanidae)	II-III
koconoge kure (Tetraonidae)	II-III
poljske kure (Phasianidae)	II-III
deževniki (Charadriidae)	II-III
kljunači (Scolopacidae)	II-III
slapniki (Gaviidae)	II
ponirki (Podicipedidae)	II
viharniki (Procellariidae)	II
čaplje (Ardeidae)	II
štorklje (Ciconiidae)	II
ibisi (Threskiornitidae)	II
plamenci (Phoenicopteridae)	II
plovci (Anatidae)	II
tukalice (Rallidae)	II

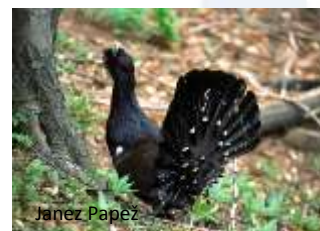
Andreas Trepte

Andrej Chudy

Veer Vaibhav Mishra

Janez Papež

Arjan Haverkamp

Eva Vukelič

Eva Vukelič

Miha Podlogar

Ranljive skupine ptic

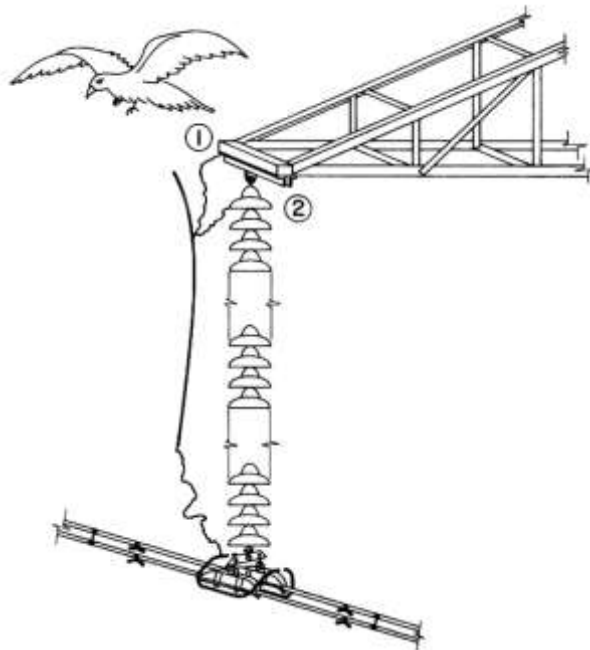
družina	stopnja ranljivosti
govnačke (Stercoraridae)	II
galebi (Laridae)	II
stepske kokoške (Pteroclididae)	II
golobi (Columbidae)	II
sove (Strigidae)	II

2] Električni udar

„Nepojasneni“ izpadi električnega toka

- Pojasnjeni v 1920. letih: iztrebljanje ptic!
- Mehanizem odkrit v 1970. letih
- Udeležene skupine ptic: vrste z dolgimi vrvičastimi iztrebki, ki posedajo/gnezdijo na stebrih daljnovodov: čaplje, štoklje, ujede ...

3] Spremembe v strukturi in funkciji habitata

Izguba ali poslabšanje kvalitete habitata

- Neposredna izguba ali fragmentacija zaradi posek
- Izogibanje daljnovodom

Pridobitev habitata

- Poseke v gozdni krajini – habitat za negozdne vrste in vrste gozdnega roba

Robni učinek

- Večja diverziteteta vrst
- Dodatna izguba habitata za specialiste

Spremembe v strukturi in funkciji habitata

Povečano plenjenje

- Privabljanje plenilcev (preže, mrhovina)

Nova mesta za gnezdenje, počivanje in prežo

- Gostote plenilcev se povečajo: ujede, vrani
- Gnezdilci: ujede, štoklje, vrani, sove
- Varnost: gnezda so lahko izpostavljena vetru in soncu (suboptimalne razmere!)

Omilitveni ukrepi

Načrtovanje trase daljnovoda

- Izogibanje ranljivim območjem
- Zakrivanje daljnovodov (drevesa, stavbe, vznožja vzpetin)

Združevanje infrastrukture

- Ceste, železnice, obstoječi daljnovodi

Konstrukcija daljnovodov

- Čim manjši vertikalni razpon vodnikov

Označevanje daljnovodov

- Zlasti zaščitni vodnik!

Razmik med stebri

- Čim krajši – manjše povešanje vodnikov

Omilitveni ukrepi

Podzemno kabliranje

- Drago! Krajši odseki na najbolj ranljivih območjih

Nameščanje plašilcev (motilcev) na stebre daljnovodov

- Špičaste / kroglaste strukture onemogočajo usedanje ptic

Nameščanje gnezdilnic in gnezditvenih platform

- Zaščita gnezd pred vremenskimi vplivi

Nadomestni habitati

- Vzpostavitev novih habitatov za nadomestitev uničenih
- Pogosto zelo zahtevno in drago (vzpostavitev in vzdrževanje!)
- Lahko dolgotrajno ali celo neuspešno

Hvala za pozornost!

Tone Trebar